
Klíčovým úkolem lidské existence je rozumět vlastnímu životu ve světle toho, co se děje

Klíčovým úkolem lidské existence je rozumět vlastnímu životu ve světle toho, co se děje

Dr. Petr Prášek z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (FF UK) se zabývá fenomenologií. Filozofie si ho získala už během bakalářského studia na Fakultě humanitních studií UK, a to především díky problematizování samozřejmostí a přístupem ke světu a životu na základě kritického myšlení. Za dizertační práci pojednávající o lidské existenci získal Bolzanovu cenu.

Jak vypadá práce filozofa? Platí stereotypní představy?

Práce filozofa se opravdu skládá především ze čtení, psaní a přemýšlení (*směje se*). Nejdříve musíte přemýšlet, jakým fenoménem či problémem se budete zabývat, pak hodně čtete a přemýšlíte, syntetizujete informace, a na úplný závěr to sepišete.

Můžete to pro laiky ještě více popsat? Pracujete například více s počítačem či jste věrný knihám?

Raději mám klasické knihy, papír a tužku, proto mě poměrně často najdete v knihovně. Při čtení si dělám poznámky a výpisky, to nás naštěstí učili už od bakaláře jako základní dovednost. Já mám navíc dobrou fotografickou paměť, takže se ve vlastních poznámkách velmi dobře orientuji. Výpisky si pak procházím, dělám si výpisky z výpisků, syntetizuji – skládám dohromady informace - a hledám vztahy, které třeba na první pohled nejsou vidět, a tak postupně vzniká myšlenková nit, která bude základem výsledného textu.

Řada spisovatelů se při tvorbě trápí, radost zažívají až ve finální fázi, jak to máte vy?

Ta vlastní radost z práce nespočívá v tom, že přijde, až když máte hotovo. Samozřejmě jste rádi, když něčeho dosáhnete, něco dokončíte, anebo dokonce získáte ocenění. Mnoho lidí si dokonce myslí, že se pak? něco stane, že se něco změní, že pak budou šťastní. Ale to se nestane, život jde dál. Zdrojem radosti – což je hrozné klišé – je mi samotná cesta. Když čtete dobrý text a narazíte na dobrou formulaci problému, když něco pochopíte, to je ta největší radost. Baví mě syntéza, přemýšlení nad informacemi, hledání souvislostí. Samozřejmě někdy je to nudná řemeslná práce, kdy musíte načíst nějaký text, který vás nebaví, ale je to zdroj důležitých informací – i to k tomu patří.

Jak jste se dostal k filozofii?

Díky studiu na Fakultě humanitních studií UK (FHS UK). Po studiu na gymnáziu v Kolíně jsem moc netušil, co si se sebou počít, takže se mi líbilo, že na FHS se mi otevře široká paleta možností a budu si moci vybrat později. Bakalářské studium bylo velmi pestré. No a tam si mě filozofie získala.

Co vás na filozofii tak zaujalo?

Filozofie problematizuje i ty největší samozřejmosti. Její nejširší možná definice je přístup ke světu a životu na základě kritického myšlení. Filozof si klade otázky, často podivné a nesamozřejmé, čímž získá odstup a poté je schopen nahlédnout daný problém nebo fenomén z jiného úhlu pohledu a může nalézt nová spojení a souvislosti, které na první pohled nejsou patrné. Filozofie se zabývá životem tak, jak ho skutečně žijeme, což právě každodenní samozřejmý pohled na něj zkresluje.

Jaké jsou reakce okolí, když řeknete, že jste filozof?

Záleží, kde se pohybují. Uvnitř mé intelektuální pražské bubliny jsou většinou lidé otevřenější a chápavější. Jinde občas narážím na předsudky. Filozof je pro mnohé člověk, který se zabývá zbytečnostmi. Většinou jsem trpělivý a snažím se vysvětlovat, proč je to důležité a obhajovat, proč na to jdou státní peníze. Myslím, že je důležité filozofii popularizovat. Dnes se filozofie naštěstí i díky sociálním sítím více otevírá široké veřejnosti. Nedávno například kolegové na Filozofické fakultě vytvořili projekt [Mluvící hlavy FF UK](#), z něž si vybavuji velmi přístupná videa Miroslava Petříčka o fenomenologii nebo existencialismu. Jmenovat mohu i mediální výstupy dalších kolegů, například Václava Němce, Tomáše Halíka, Terezy Matějčkové aj.

Jak vy osobně obhajujete důležitost filozofie?

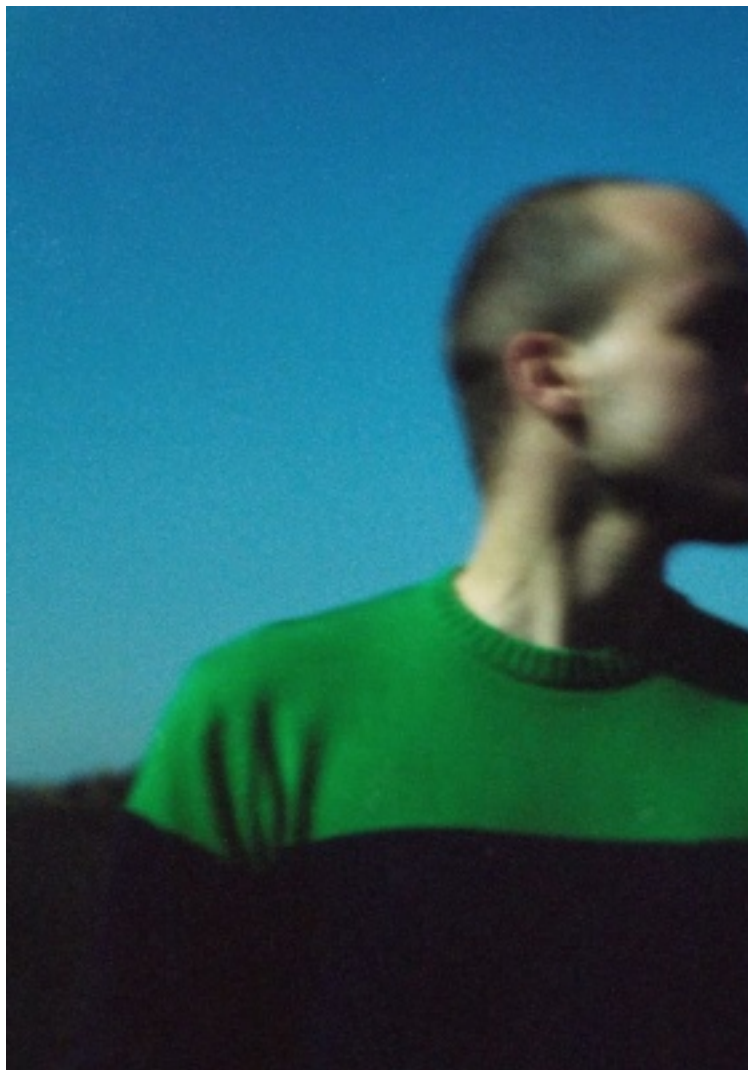
Filozofie je pojmová analýza života za účelem odhalení nesamozřejmých spojení – těch pod povrchem, kterých si běžně nevšímáme. A tam se mohou tvořit problémy, které jednou budeme muset řešit. Ideálním úkolem filozofa je upozornit na problém dříve, než se objeví.

Co byste doporučil úplnému začátečníkovi, který by se chtěl o filozofii dozvědět více?

Z poslední doby mohu doporučit román *V existencialistické kavárně*, což je kniha americké autorky Sarah Bakewell, která popularizuje filozofii prostřednictvím propojení filozofických pojmů a životopisů významných filozofů. Dále mě napadají třeba knihy *Úvod do současné filozofie* od Miroslava Petříčka, *Filozofie pro normální lidi* od Jaroslava Pelegrina nebo *Malá filosofie člověka* od Jana Sokola.

Zabýváte se fenomenologií. Co si pod tím představit?

Fenomenologie je filozofická disciplína, která popisuje svět tak, jak se nám sám od sebe ukazuje, nezávisle na tom všem, co o něm již víme. Fenomenologie se zabývá perspektivou první osoby – tím, jak já svět prožívám. Na rozdíl od empirické vědy, která přistupuje ke světu z pohledu neutrální třetí osoby – tedy co nejvíce objektivně, protože subjektivní pohled může výsledky vědeckého výzkumu zkreslit. Fenomenologie stojí tak trochu na pomezí mezi vědou a uměním. Tím, že se zaměřuje na subjektivní přístup k životu, je částečně podobná například prozaickému nebo básnickému líčení. Zároveň si ale z vědy bere to, že se snaží o zachycení obecných univerzálních zákonitostí našeho prožívání a používá k tomu nikoli běžný jazyk, ale své odborné pojmosloví. Je to věda o fenoménech.

Petr Prášek zachycen fotografkou Kristýnou Erbenovou, která fotí za úplňku na starý filmový materiál, kdy expozice trvá i osm minut. K její výstavě napsal fenomenologickou úvahu nad nočními fotografiemi: [Světlo a tma kráčeji spolu](#) .

Pro laika je fenomén například sportovec. Co je fenomén pro filozofa?

Fenomén fenomenologie je něco jiného než fenomén sportovce. Dospíváme k němu metodickým krokem epoché – uzávorkování – dání stranou všeho, co víme. Poté pozorujeme svět tak, jak se ukazuje sám od sebe, jak se jeví. Tímto způsobem můžeme zkoumat cokoli. Třeba i sportovní fenomén Ester Ledeckou, na níž je pro mě osobně nejzajímavější to, jak sama svou jízdu po svahu zakouší. Když při čtení dobrého rozhovoru s ní dáme stranou, že je to známá sportovkyně, jezdí na lyžích a snowboardu, vyhrála zlato na olympiádě, když zapomeneme na různé teorie toho, jak se jezdí na snowboardu atd., tak se nám může ukázat to, jak nesmírně talentovaný člověk prožívá svůj vlastní pohyb a kontakt se světem. Ale jsou lepší příklady.

Například fenomenologie lidského vnímání, která je přístupná každému člověku. Pro člověka je nejvýznamnějším smyslem zrak. Když dáme stranou všechno to, co víme o vidění, tak se nám jako jeho základní charakteristika ukáže především bezpečný odstup – mezi okolním světem a vlastním tělem – svět vidění je vše, co je „tamhle“ před námi, kteří jsme vždy „zde“. Naopak třeba hmat je něco, co je potenciálně nebezpečné, protože v něm se světa vždy dotýkáme. Svět vidění je také světem poměrně stabilním – na viděný objekt se většinou mohu podívat znovu. To třeba u sluchu nelze – nelze slyšet znovu – zvuk se objeví a zanikne. Proto je právě vidění tak velkou zbraní: umožňuje nám v bezpečném odstupu ovládat svět stabilních objektů – svět vidění je svět věcí, s nimiž můžeme manipulovat, jak se nám zachce. A to vše se dá fenomenologicky detailně zkoumat. Podobně jako v exaktních vědách odpověď na jednu otázku otevírá otázky další.

Za dizertační práci „Dění existence, esej o současné fenomenologii“? jste získal Bolzanovu cenu UK. O čem pojednává?

Jedná se o systematickou a historickou fenomenologickou studii. Na pozadí problému lidské existence konfrontuji pět významných současných francouzských filozofů – Maldineye, Romana, Mariona, Barbarase a Richira. Východiskem je pojetí člověka jako bytosti, již se stávají různé události formující to, kým je. Člověk nemá neměnnou identitu, jakou mají věci. Osobní identita daného člověka je historií toho, co ve svém životě prožil a co ho vždy nějak proměnilo – zamilování se, nemoc, přírodní či rodinné katastrofy, ale i každodenní maličkosti. Klíčovým úkolem lidské existence je rozumět vlastnímu životu ve světle toho, co se děje. Pokud toho nejsme schopni a bráníme se novým možnostem existence, které nám události otevírají, může to v krajním případě vyústit až v psychickou poruchu.

Proč zrovna francouzští autoři? Souvisí to s vaším pobytem v Paříži během magisterského studia?

Zaujalo mě téma – dynamika lidské existence, čím a jak se měníme, kým se stáváme a proč. Hlavní inspirací mi byl Gilles Deleuze, kterému jsem se věnoval v diplomové práci. A během Erasmu v Paříži jsem si uvědomil, že jeho myšlení má velmi blízko k současné francouzské fenomenologii. Tak jsem si troufl oslovit tamního filozofa Renauda Barbarase, zda bych u něho mohl psát dizertační práci pod dvojím vedením (en cotutelle).

Jaké jsou vaše další výzkumné plány?

Trendem současné fenomenologie je spolupráce s empirickými vědami. Do budoucna se plánuji zabývat například tématem fake news, které vyžaduje interdisciplinární přístup – od filozofie, přes historii, sociologii, politologii či pedagogiku. Filozofickým základem celého problému je podle mého názoru to, že toužíme po uznání ve společenské rovině, které je možné získat jen prostřednictvím objektivně uznávaných a sdělitelných faktů, ale zároveň toužíme po tom, abychom prosadili své sobecké vnímání světa. Důsledkem je, že za fakta vydáváme něco, co jimi není, anebo si fakta upravujeme podle sebe. Otázkou zůstává, proč je to právě dnes tak ožehavým problémem.

Podle mě je to kombinace tří věcí – moderní růst individualismu, který je podporován technologickým růstem, a především demokratizací spjatou se sociálními médii, díky nimž může každý velice snadno zveřejnit svůj názor. Druhý aspekt je historický – stále žijeme v době faktické, která má v účtě rozum a argumenty, a proto nám doba fake news, která se označuje jako post-faktická, tolik vadí. Třetí problém je populismus podpořený zmíněnými technologiemi. Populistický politik moc dobře ví, že politik je jen symbolickým reprezentantem lidí s různými osobními zájmy a že je nikdy nelze dostatečně uspokojit. Sází na to, že lidé budou vždy nespokojeni, a dokonce tuto nespokojenost živí, aby mohl následně nabídnout nové symboly, novou reprezentaci, která slibuje lidem konečně učinit šťastnými.

Věnovat se ale chci i psychopatologii, v níž je možné obohatit terapeutické přístupy fenomenologickým pohledem, či například ekologií. V každém případě ale půjde o doplnění perspektivy empirických věd touto fenomenologickou či širěji filozofickou.

Umíte filozofii ve svém životě vypnout a „po šesté večer už nebýt filozof“??

Bohužel to moc nedokážu – filozofií žiji, což znamená jednak to, že velké filozofy neustále konfrontuji se svou vlastní životní zkušeností, jednak to, že této zkušenosti rozumím právě díky nim. Neumím tedy oddělit pracovní a volný čas. Ale hodně mi pomáhá sport. Třeba při tenise moc filozofovat nemůžete, protože by vás soupeř rozdrtil.

Ale fenomenologii běhu jste se zabýval v dizertační práci...

To ano, pokusil jsem se o fenomenologickou analýzu běhu, která vycházela z mého vlastního prožívání, ale cílem bylo popsat univerzální zákonitosti, které jsou platné pro každého. Když jdeme běhat po pracovním dni, často jsme unavení, bolí nás nohy, nechce se nám. Doufáme, že se „něco“? stane, protože sami běh přivolat neumíme. Musíme se vzdát toho, co jsme my jako vědomá bytost, přestat přemýšlet o tom, co se toho dne stalo v práci, kam poběžíme, jak dlouho atd. To lze, pokud se soustředíme na rytmus běhu a pak „to“? skutečně samo přijde. Běžíme, aniž bychom na to museli myslet, aniž bychom věděli, jak běžíme. Je to spíše naše tělo, které běží samo – najednou s ohromnou lehkostí.

Když se zkušeností běžce zabýváme fenomenologicky, můžeme si všimnout třeba toho, jak se mění naše vnímání – v běžném světě je dominantní vidění, to je teď ale kvůli sklopené hlavě a otřesům potlačené. Dominantními se najednou stávají naše nohy, které udržují rytmus a pevně nás ukotvují v tom roztřeseném světě – vzlet, dopad, vzlet, dopad. Nohy samy – aniž bychom o tom museli přemýšlet – se vyrovnávají s nerovností terénu. Celé tělo se všemi svými ostatními smysly totiž bylo potlačením dosud dominantního vidění v jistém smyslu osvobozeno. Proto jsme najednou tolik vnímaví třeba vůči proudění vzduchu.

Ještě jednou se vrátím k vaší dizertaci: Co tvoří vaši osobní identitu?

Jsou to události a je jich mnoho – od sebemenších pocitů, které se ve mně hromadí od dětství, až po významné životní události, které vždy něco zavřou a nějaké nové možnosti otevřou. A za všechny tyto události jsem rád. Jsem spokojen s tím, kdo jsem a kde jsem, protože jakkoli na mně možnosti mého života do značné míry nezávisejí, jakkoli je přináší život sám, tak vždy záleží pouze na mně, co s nimi pak udělám, jakou z nich vyberu atd. Samozřejmě můj život není dokonalý a mám další cíle, ale rozhodně bych nechtěl, aby se něco v mém životě stalo jinak – i když tam byly i nemilé a tragické události. Jsem šťastný tak, jak to je.

Mgr. Petr Prášek, Ph.D.

Působí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (FF UK). Zabývá se filozofickým směrem fenomenologie. K filozofii se dostal během bakalářského studia na FHS UK. Diplomovou práci na téma: Člověk v šíleném dění světa (Pojetí člověka u raného Deleuze) už psal pod vedením prof. Petříčka na FF UK. Doktorát získal pod dvojím vedením prof. Petříčka a francouzského fenomenologa prof. Barbarase. Za dizertační práci „Dění existence, esej o současné fenomenologii“? byl oceněn Bolzanovou cenou UK.